

VYSTĚHOVÁNÍ

Vystěhování obyvatel středních Čech v období let 1942-45 za II. světové války okupační německou armádou a SS.

Němečtí okupanti se svými germanizačními úmysly před českým obyvatelstvem ani jeho politickými představiteli netajili. Rok až dva po začátku druhé světové války se začala mezi obyvateli protektorátu Čechy a Morava šířit šeptanda, živěná nacisty, o zřizování vojenských cvičišť v prostorech dosavadního českého osídlení. Nacisté si tak naplňovali jednak potřebu průběžných cvičení armády v bezpečném týlu, jednak zastrašovali české veřejné povědomí o současnosti a budoucnosti. Šlo o vyvlastnění české půdy a její odevzdání do německé správy. Především se uvažovalo o cvičišťích, která musela opustit československá armáda (Milovice, Vyškov, Brdy apod.), ale vybrána byla také další ryze česká území.

Zřízení nových cvičišť mělo být jen dočasné (dokončení germanizace bylo stanoveno na 31. prosinec 1945), pak je měla branná moc opustit a prostory měly být kolonizovány. Důsledně se dbalo na to, aby šlo o česká území s vyšší hustotou obyvatelstva.

Plány

Jako nejdůležitější projekt byla přijata již v létě 1939 podoba nového cvičiště v samém středu Čech mezi řekami Vltavou a Sázavou. Šlo z počátku o tři varianty, z nichž jedna předpokládala několik na sebe navazujících prostor s tím, že jedno cvičiště by sloužilo Wehrmachtu a další Waffen SS. Oblast byla charakterizována jako výhradně zemědělská s údajně 356 tisíci obyvateli, z nichž jen 400 bylo „Volksdeutsche“. Vysídlení by se tedy týkalo českého území s tím, že vyřazení českého vlivu bude mít za následek značné oslabení českého odporu.

Zatímco zřízení cvičišť tvrdě prosazoval státní tajemník K. H. Frank, říšský protektor von Neurath zaujímal jednoznačně negativní stanovisko. Šlo o boj o moc. Neurath prosazoval myšlenku postupné germanizace s poukazem na klid a potřebný pracovní výkon zvláště s ohledem na zbrojní výrobu. Naopak K. H. Frank, podporovaný Himmlerem a Heydrichem a známý patologickou nenávistí vůči Čechům, chtěl radikální, rychlou, násilně provedenou germanizaci, především fyzickou likvidaci české inteligence bez ohledu na politické důsledky.

Jednání o zřízení cvičiště byla ale zdlouhavá. Teprve na konci října 1941 se na hlavním velitelském úřadu SS konala první porada. Podle přijaté zprávy mělo vzniknout západně od Benešova cvičiště pro jednu divizi (20 000 mužů) s možností mírového ubytování. Celková doba pro vyvlastnění byla určena na šest let. V souvislosti s tím se mělo v první fázi vyvlastnit i sanatorium v Prosečnici pro potřeby důstojnické školy.

Práce na zřízení cvičiště se vlekly především proto, že o cvičiště měla zájem nejen SS, ale i německá armáda. Podle některých dokumentů měla v oblasti Benešovsko – Sedlčansko nezávisle na sobě vzniknout dvě vojenská cvičiště se společnou hranicí: na severu SS a na jihu Wehrmacht. Dlouho nebylo jasné, komu dát přednost. Problémy byly i finančního rázu.

Sanatorium jako první

Počátkem března 1942 bylo budování cvičiště zahájeno vystěhováním prosečnického sanatoria. Němci jednoduše 300 pacientů propustili a zařízení odvezli do lázní Velichovky. Tuto špinavou práci, vysídlení a přestěhování, měly v režii české úřady na základě svých zákonných norem. Samozřejmě pod bedlivým dozorem okupantů. Realizování masivních přesunů připadlo nově zřízené Přesídlovací kanceláři ministerstva vnitra se sídlem v Benešově.

Dosavadní majitelé byli povinni Pozemkovému úřadu odevzdat nemovitosti prosté knihovních závad, tedy po všech stránkách majetkově vypořádané. Odhadní ceny stanovili Němci a z nich se vyplácelo 80 %. V jednotlivých soudních okresech se ceny lišily, nejvyšší byly v benešovském. Do konce války bylo vyplaceno celkem 297 392 367 protektorátních korun. Kvůli vnucenému kurzu koruny vůči německé marce se vzhledem k hodnotě majetku jednalo o skutečně směšné částky. U soudu se prováděly knihovní výmazy, což zdůrazňovalo, že Říše přebírá zabrané území bez závad a „na věčné časy“.

Vyklizování prostoru probíhalo v letech 1942 až 1944 v několika časových etapách, respektive územních plánech. Možnosti získat náhradní ubytování byly ale obtížné, jednak následkem nedostatku kapacit po záboru čs. pohraničí, jednak kvůli zákazu staveb od roku 1943. Uvádí se, že odešlo 60 % obyvatel, zbylých 40 % na cvičišti sice zůstalo, ale i oni se pak v rámci cvičiště museli stěhovat, někdy i opakovaně. Poptávka po novém bydlení byla neúměrně vysoká – někdy se v možném náhradním bydlení sešlo i několik desítek zájemců najednou.

Napřed úroda

Přesídlovací kancelář stanovila ke dni 25. dubna 1942, že před vystěhováním se musí provést všechny žňové práce a sklídit veškerá úroda. Za správce dvorů byly vybíráni bohatí zemědělci z evakuovaného území a bylo jim přislíbeno, že na svých statcích budou moci zůstat. Často se pak takoví správci stali kolaboranty.

V první etapě nechal tehdejší benešovský hejtman zveřejnit vyhlášku, která nařizovala vystěhování obcí a osad Krňany, Teletín, Vysoký Újezd, Větrov, Tuchyně, Lhota, Maskovice, Blaženice, Měřín, Dalešice, Jablonná, Nebřich, Rabiň, Loutí, Nedvěž a Vensov do 15. září 1942. Se zhruba měsíčním odstupem byly pak vydávány vyhlášky o vyklizení dalších obcí.

Pohyb osob, které neměly v prostoru první etapy stálé bydliště, byl výrazně omezen. Zakazoval se pobyt letním hostům, majitelům lesních chat i turistům. Majitelé chat museli odevzdat klíče četníkům a vybavení chat smělo být odvezeno jen se svolením velitelství cvičiště. To se týkalo samozřejmě i tramských osad. Mimo pořadí vysídlovacích map byla 10. června 1943 oznámena povinnost vystěhovat město Sedlčany do 1. srpna téhož roku.

Ve druhé polovině roku 1943 následovaly další vysídlovací etapy, druhá až pátá, které se týkaly i města Neveklova. Dělníkům v celém prostoru bylo dáno na vědomí, že mohou být převzati nebo dále zaměstnání. Pokud to bude možné s ohledem na potřeby cvičiště, zůstanou ve svých dosavadních bydlištích a budou vybaveni zvláštním průkazem. To se zčásti týkalo i řemeslníků a živnostníků.

Bez problémů...

Je zajímavé, že postupné vystěhování proběhlo bez výraznějšího odporu, prakticky bez potíží. Nacisté se velmi obávali nepokojů obyvatelstva a tak záměrně nastrkovali do popředí protektorátní úřady a četnictvo, proti kterým se měla zloba nasměrovat. Evakuace však, kromě několika sebevražd, probíhala klidně.

Zprávy o vysídlení pronikly i do světa, zvláště v amerických vlivných denících byly komentovány jako akt násilí.

Velitelství cvičiště – Kommandantur des SS-Truppenübungsplatz Beneschau – bylo nejdříve umístěno v Benešově, po záboru zámku Konopiště 15. března 1943 bylo přesunuto sem. Ke dni 1. října 1943 bylo přejmenováno na SS-Truppenübungsplatz Böhmen.

V prostoru cvičiště pracovaly na výstavbě vojenských zařízení intenzivně české civilní firmy, z pohledu Němců to ale bylo stále málo. Sáhli proto k osvědčenému způsobu – nasazení nucených pracovních sil. Od září 1942 tak byly zřizovány nejdříve tzv. pracovní výchovné tábory, od října 1943 pak byli na práci nasazováni vězňové z vytvořených poboček koncentračního tábora Flossenbürg. S prací vězňů z koncentráků počítaly návrhy SS již v roce 1942.